

YÊU CẦU VÀ GIẢI PHÁP HUY ĐỘNG CÁC NGUỒN LỰC XÃ HỘI THAM GIA CÔNG TÁC TRUYỀN THÔNG DỰ THẢO CHÍNH SÁCH, PHÁP LUẬT

■ **Liên đoàn Luật sư Việt Nam**

1. Sự cần thiết của truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật

Phổ biến, giáo dục pháp luật là công tác được Đảng và Nhà nước ta quan tâm, coi trọng trong nhiều năm qua. Ngày 09/01/2003, Ban Bí thư đã ban hành Chỉ thị số 32-CT/TW về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng trong công tác phổ biến, giáo dục pháp luật, nâng cao ý thức chấp hành pháp luật của cán bộ, Nhân dân. Ngày 20/6/2012, Quốc hội khóa XIII đã thông qua Luật Phổ biến, giáo dục pháp luật, có hiệu lực thi hành từ 01/01/2013. Điều đó cho thấy, Đảng và Nhà nước ngày càng quan tâm lãnh đạo, chỉ đạo công tác phổ biến, giáo dục pháp luật, “coi đó là một trong những nhiệm vụ trọng tâm trong việc tăng cường quản lý xã hội bằng pháp luật”; tạo cơ sở chính trị, pháp lý quan trọng

cho hoạt động phổ biến, giáo dục pháp luật.

Điều 3 Luật Phổ biến, giáo dục pháp luật năm 2012 khẳng định “phổ biến, giáo dục pháp luật là trách nhiệm của toàn bộ hệ thống chính trị, trong đó Nhà nước giữ vai trò nòng cốt”. Luật này cũng khẳng định quyền được thông tin về pháp luật của công dân được Nhà nước bảo đảm và tạo điều kiện thực hiện. Người dân có thể được phổ biến, giáo dục pháp luật hoặc tự chủ động tìm hiểu, học tập pháp luật.

Thông qua nhiều hình thức phổ biến, giáo dục khác nhau, công dân được phổ biến, giáo dục nhiều nội dung về pháp luật và liên quan đến pháp luật như: Quy định của Hiến pháp; các văn bản quy phạm pháp luật (trọng tâm là các quy định của pháp luật về dân sự, hình sự, hành chính, hôn nhân và gia đình, bình

đảng giới, đất đai, xây dựng, bảo vệ môi trường, lao động, giáo dục, y tế, quốc phòng, an ninh, giao thông, quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân, quyền hạn và trách nhiệm của cơ quan nhà nước, cán bộ, công chức, các văn bản quy phạm pháp luật mới được ban hành); các điều ước quốc tế mà nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam là thành viên; các thỏa thuận quốc tế; ý thức tôn trọng và chấp hành pháp luật; ý thức bảo vệ pháp luật; lợi ích của việc chấp hành pháp luật; gương người tốt, việc tốt trong thực hiện pháp luật¹... Đồng thời, pháp luật cũng quy định các thông tin sau đây phải được công khai rộng rãi²:

- Văn bản quy phạm pháp luật; văn bản hành chính có giá trị áp dụng chung; điều ước quốc tế mà nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam là thành viên, thỏa thuận quốc tế mà Việt Nam là một bên; thủ tục hành chính, quy trình giải quyết công việc của cơ quan nhà nước;

- Thông tin phổ biến, hướng dẫn thực hiện pháp luật, chế độ, chính sách đối với những lĩnh vực thuộc phạm vi quản lý của cơ quan nhà nước;

- Dự thảo văn bản quy phạm pháp luật theo quy định của pháp luật về ban hành văn bản quy phạm pháp luật; nội dung và kết quả trưng cầu ý dân, tiếp thu ý kiến của Nhân dân đối với những vấn đề thuộc thẩm quyền quyết định của cơ quan nhà nước mà đưa ra lấy ý kiến Nhân dân theo quy định của pháp luật; đề án và dự thảo đề án thành lập, giải thể, nhập, chia đơn vị hành chính, điều chỉnh địa giới hành chính;...

Tuy nhiên, có thể thấy một thực trạng là, chỉ đến khi những quy định, văn bản quy phạm pháp luật đã được Nhà nước ban hành chính thức thì nội dung các quy định, văn bản quy phạm pháp luật đó mới được phổ biến rộng rãi đến người dân, để người dân biết và thực hiện (mang tính bị động), còn đối với các dự thảo văn bản quy phạm pháp luật thì việc phổ biến, tuyên truyền khá hạn chế, chủ yếu là để người dân tự nghiên cứu, tìm hiểu. Vì vậy, xuất hiện một vài trường hợp, đến khi chính sách, văn bản pháp luật được ban hành, thông qua và có hiệu lực thi hành, bị người dân phản ứng do họ

không biết về chính sách, quy định trước khi ban hành, mặc dù, theo quy định của Luật Ban hành văn bản quy phạm pháp luật năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2020), có bước lấy ý kiến của các đối tượng bị tác động. Do đó, cần thiết phải đẩy mạnh công tác truyền thông, phổ biến đến người dân về dự thảo chính sách, dự thảo văn bản quy phạm pháp luật (truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật) ngay từ khi bắt đầu hoạch định chính sách, đề xuất xây dựng văn bản quy phạm pháp luật để người dân biết, tìm hiểu và từ đó định hướng, nâng cao nhận thức, hiểu biết của người dân về chính sách, pháp luật, tạo sự đồng thuận của xã hội khi chính sách, pháp luật được ban hành, thông qua. Truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật có tác động lớn đến xã hội trong quá trình xây dựng chính sách, pháp luật “nhằm cung cấp thông tin rộng rãi về nội dung của dự thảo chính sách bằng các hình thức phù hợp, đúng quy định pháp luật đến đối tượng chịu sự tác động và toàn xã hội trên cơ sở tương tác, thông

tin đa chiều; công khai, minh bạch nội dung tiếp thu, giải trình, dự kiến sửa đổi, bổ sung, hoàn thiện chính sách...”³.

Qua thực tiễn, có thể thấy, truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật là quá trình tuyên truyền, phổ biến nội dung của dự thảo chính sách, pháp luật mà Nhà nước đang xây dựng hoặc dự kiến ban hành đến người dân để người dân hiểu rõ, hợp tác, có ý kiến phản biện để bảo đảm chính sách, pháp luật được ban hành khả thi, đạt được sự đồng thuận của người dân trong quá trình thực thi chính sách, pháp luật.

2. Một số vấn đề đặt ra trong công tác truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật

Nhận thức rõ vai trò, tầm quan trọng của công tác truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật, tại Hội nghị trực tuyến toàn quốc về công tác truyền thông chính sách với chủ đề: “Nhận thức - Hành động - Nguồn lực”, được tổ chức ngày 24/11/2022, Thủ tướng Chính phủ Phạm Minh Chính đã chỉ đạo nhiều vấn đề liên quan đến công tác truyền thông dự thảo

chính sách, pháp luật. Trong đó, Thủ tướng đã nhấn mạnh: Truyền thông chính sách phải tập trung vào người dân, mọi chính sách phải đến được với người dân với tinh thần lấy dân làm gốc; một trong những mục tiêu của truyền thông là phải xây dựng được niềm tin của người dân; người dân phải tham gia vào xây dựng chính sách, pháp luật; phải làm truyền thông cả trước, trong và sau khi ban hành chính sách; tạo cơ chế, điều kiện để người dân, tổ chức, doanh nghiệp góp ý phản biện chính sách. Đồng thời, công tác truyền thông chính sách cần được tiến hành khoa học, bài bản. Phải đổi mới tư duy, cách nghĩ, cách làm về truyền thông chính sách, sát với tình hình thực tiễn, với điều kiện, khả năng, bối cảnh của đất nước. Cần chủ động cung cấp thông tin trung thực, khách quan; phát huy vai trò của các cơ quan thông tin, báo chí trong truyền thông chính sách nhưng cũng không nên chỉ coi truyền thông chính sách là công việc của các cơ quan báo chí, truyền thông. Cần đẩy mạnh truyền thông chính sách trên các phương thức truyền thông mới⁴.

Trên cơ sở chỉ đạo của Thủ tướng Chính phủ, từ kinh nghiệm tham gia phổ biến, giáo dục pháp luật, chúng tôi cho rằng, để truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật đạt được hiệu quả, đạt mục đích đề ra, ngoài các nguyên tắc chung, cơ bản đối với hoạt động phổ biến, giáo dục pháp luật nói chung⁵, thì hoạt động truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật cần tuân theo một số yêu cầu sau đây:

Thứ nhất, đối với mỗi dự thảo chính sách, pháp luật cụ thể cần xác định đúng, rõ ràng đối tượng phải được tập trung truyền thông sâu, rộng về dự thảo chính sách, pháp luật.

Thứ hai, xác định và có kế hoạch chuẩn bị kỹ nội dung dự thảo chính sách, pháp luật cần truyền thông.

Thứ ba, lựa chọn đúng người thực hiện truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật (tốt nhất là người trực tiếp tham gia xây dựng chính sách, pháp luật - thành viên ban soạn thảo, tổ biên tập; người hiểu rõ mục đích xây dựng chính sách, pháp luật, các căn cứ pháp lý, thực tiễn, khoa học xã hội hoặc khoa học tự nhiên của chính sách, pháp

luật được đề xuất) để có thể truyền đạt, giải đáp thắc mắc của đối tượng được truyền thông.

Thứ tư, hình thức truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật tốt nhất là trực tiếp. Việc những người trực tiếp tham gia xây dựng chính sách, pháp luật trực tiếp thực hiện truyền thông, trao đổi, giải đáp thắc mắc với đối tượng bị tác động sẽ có thể đạt hiệu quả cao hơn. Sau khi trao đổi, nghe ý kiến từ đối tượng bị tác động, người truyền thông có thể hiểu rõ hơn thực trạng quan hệ xã hội đang dự kiến điều chỉnh và các vấn đề liên quan đến quan hệ xã hội để có thể chỉnh lý, hoàn thiện chính sách cho phù hợp.

Để đáp ứng yêu cầu nêu trên, theo chúng tôi, cần phải huy động được các nguồn lực xã hội (nhân lực, vật lực) tham gia truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật. Nguồn nhân lực cho truyền thông chính sách nên được xác định ngay từ khi lựa chọn thành viên tham gia vào ban soạn thảo, tổ biên tập dự thảo chính sách, pháp luật; xác định mỗi thành viên Ban soạn thảo, Tổ biên tập sẽ là một người truyền thông dự

thảo chính sách, pháp luật khi được yêu cầu.

3. Giải pháp huy động các nguồn lực tham gia truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật

“Phổ biến, giáo dục pháp luật là trách nhiệm của toàn bộ hệ thống chính trị, trong đó Nhà nước giữ vai trò nòng cốt”⁶. Chỉ thị số 7/CT-TTg ngày 21/3/2023 của Thủ tướng Chính phủ về việc tăng cường công tác truyền thông chính sách nhận định, “Truyền thông chính sách là một nhiệm vụ, một chức năng quan trọng của cơ quan hành chính nhà nước các cấp. Báo chí và các loại hình truyền thông khác là kênh thông tin, là phương thức cơ bản, quan trọng để thực hiện việc truyền thông chính sách”.

Có thể nhận thấy, truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật là trách nhiệm của các cơ quan hành chính nhà nước, cụ thể là trách nhiệm của cơ quan chủ trì xây dựng chính sách, pháp luật. Tuy nhiên, với nguồn lực hiện có và chức năng, nhiệm vụ được giao (chủ yếu là quản lý hành chính nhà nước), nếu giao hết trách nhiệm truyền thông về dự

thảo chính sách, pháp luật cho các cơ quan này, có thể sẽ dẫn đến tình trạng quá tải. Vì vậy, báo chí và các loại hình truyền thông khác phải tham gia thực hiện truyền thông chính sách là phù hợp với chức năng, nhiệm vụ của các cơ quan báo chí. Tuy nhiên, hạn chế của các cơ quan báo chí, truyền thông là nguồn nhân lực. Các phóng viên, biên tập viên nói riêng và nhà báo nói chung, không phải là nhà làm luật, do đó, trường hợp nhà báo chưa hiểu rõ, hiểu đúng về mục đích, nội dung chính sách, pháp luật, truyền thông theo nhận thức chủ quan có thể đi chệch mục tiêu cần hướng tới. Vì vậy, giải pháp đầu tiên là cần huy động được những nhà làm luật (đặc biệt là, những người tham gia trực tiếp vào quá trình xây dựng, đề xuất chính sách, pháp luật) làm nòng cốt trong quá trình truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật.

Một đối tượng khác nên được huy động tham gia truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật là những người đã tham gia đóng góp ý kiến đối với dự thảo chính sách, pháp luật (tuy nhiên, đối tượng này cần được chọn

lọc kỹ lưỡng). Theo quy định của Luật Ban hành văn bản quy phạm pháp luật năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2020) thì “Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, Phòng Thương mại và Công nghiệp Việt Nam, các tổ chức thành viên khác của Mặt trận và các cơ quan, tổ chức khác, cá nhân có quyền và được tạo điều kiện góp ý kiến về đề nghị xây dựng văn bản quy phạm pháp luật và dự thảo văn bản quy phạm pháp luật”⁷, do đó, những người đã được các tổ chức này phân công hoặc giao trách nhiệm tham gia đóng góp ý kiến đối với dự thảo chính sách, pháp luật nên được huy động tham gia truyền thông dự thảo chính sách, pháp luật.

Trong thời đại cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư, việc chuyển đổi số, áp dụng công nghệ thông tin trong công tác truyền thông chính sách là xu thế tất yếu. Để có thể chuyển đổi số, vừa cần nhân lực hiểu biết về công nghệ thông tin, vừa cần có nguồn tài chính để số hóa thông tin, ứng dụng các hình thức truyền thông mới. Vì vậy, có thể kêu gọi, huy động sự tham gia, trợ giúp (miễn phí hoặc giảm phí) từ các kỹ sư công

nghe thông tin trong việc xây dựng phần mềm kết nối dữ liệu, chia sẻ thông tin, khai thác, sử dụng thông tin chính thống cho những người có nhu cầu tìm hiểu thông tin chính sách và có khả năng cơ bản trong việc ứng dụng công nghệ thông tin.

Ngoài việc huy động nguồn nhân lực, thì việc huy động vật lực, tài chính để đổi mới các hình thức thực hiện truyền thông chính sách cũng

rất quan trọng. Bên cạnh nguồn ngân sách nhà nước, cần huy động kinh phí từ các tổ chức hành nghề luật sư (sử dụng luật sư tham gia truyền thông chính sách miễn phí, thực hiện chức năng xã hội của luật sư), các công ty tin học xây dựng phần mềm truyền thông và các công ty truyền thông khác tham gia truyền thông chính dự thảo sách, pháp luật của Nhà nước □

1. Điều 10 Luật Phổ biến, giáo dục pháp luật năm 2012.

2. Điều 17 Luật Tiếp cận thông tin năm 2016.

3. Quyết định số 407/QĐ-TTg ngày 30/3/2022 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Đề án “Tổ chức truyền thông chính sách có tác động lớn đến xã hội trong quá trình xây dựng văn bản quy phạm pháp luật giai đoạn 2022 - 2027”.

4. Thông báo số 387/TB-VPCP ngày 22/12/2022 của Văn phòng Chính phủ về Kết luận của Thủ tướng Chính phủ Phạm Minh Chính tại Hội nghị trực tuyến toàn quốc về truyền thông chính sách: Nhận thức - Hành động - Nguồn lực, <https://hethongphapluat.com/thong-bao-387-tb-vpcp-nam-2022-ve-ket-luan-cua-thu-tuong-chinh-phu-pham-minh-chinh-tai-hoi-nghi-truc-tuyen-toan-quoc-ve-truyen-thong-chinh-sach-nhan-thuc-hanh-dong-nguon-luc-do-van-phong-chinh-phu-ban-hanh.html>, truy cập ngày 25/10/2024.

5. Các nguyên tắc chung như: “1. Chính xác, đầy đủ, rõ ràng, dễ hiểu, thiết thực; 2. Kịp thời, thường xuyên, có trọng tâm, trọng điểm; 3. Đa dạng các hình thức phổ biến, giáo dục pháp luật, phù hợp với nhu cầu, lứa tuổi, trình độ của đối tượng được phổ biến, giáo dục pháp luật và truyền thống, phong tục, tập quán tốt đẹp của dân tộc...”.

6. Khoản 1 Điều 3 Luật Phổ biến, giáo dục pháp luật năm 2012.

7. Khoản 1 Điều 6 Luật Ban hành văn bản quy phạm pháp luật năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2020).